

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Andorra 2005

---

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Furstendömet Andorra är en fungerande rättsstat och respekten för de mänskliga rättigheterna (MR) är generellt sett god. Det förekommer vissa inskränkningar av arbetstagares rättigheter. Vissa immigrantgrupper har under året framfört klagomål angående bristande arbetsrättsligt skydd, vilket man i lag är garanterad.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter

Andorra är sedan 1993 medlem i FN och har ratificerat följande konventioner:

- Konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering mot kvinnor samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt
- Konventionen om barnets rättigheter samt dess två fakultativa tilläggsprotokoll om dels barn och väpnade konflikter, dels barnprostitution och barnpornografi.

Andorra är sedan februari 2002 respektive januari 2003 i dröjsmål med rapport nr 2 enligt båda dessa konventioner.

Andorra undertecknade i augusti 2002 följande FN-konventioner, men har ännu inte ratificerat desamma:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och dess fakultativa protokoll om enskild klagorätt samt avskaffandet av dödsstraffet
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering
- Konventionen mot tortyr

Andorra är sedan 1993 också medlem i Europarådet och har ratificerat den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga uppgifter om att rätten till liv, kroppslig integritet och förbudet mot tortyr inte respekteras. Fängelseförhållandena upprätthåller internationell standard. Det finns exempelvis separata avdelningar för män respektive kvinnor och ungdomsbrottslingar hålls åtskilda från övriga interner. Övervakare av mänskliga rättigheter tillåts besöka fängelserna.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades 1990. Den sista avrättningen ägde rum 1943.

5. Rättssäkerhet

Konstitutionen föreskriver ett oberoende domstolsväsende. Högsta domstolsorgan är "Högsta Rättsrådet" vars fem medlemmar utses på sex år. De två statscheferna, regeringschefen, parlamentets talman och representanter för de lägre domstolarna väljer en medlem var. Polisen kan frihetsberöva en person upp till 48 timmar utan att presentera brottsmisstanken. Emellanåt förekommer långvariga frihetsberövanden i avvaktan på rättegång. Frihetsberövande har inte omedelbar rätt till rättsligt biträde, vilket är gängse i Europarådets medlemsstater, utan först efter 24 timmar. Straffmyndighetsåldern är 16 år. Det finns en ombudsman som granskar klagomål från enskilda mot myndigheterna.

6. Personlig frihet

Det förekommer inga rapporter om inskränkningar i den personliga fri- och rörligheten.

7. Strafffrihet

Strafffrihet förekommer enligt kändedom inte.

8. Yttrande- och mediafrihet

Yttrande- och mediafriheten respekteras. Det finns två oberoende dagstidningar med upplagor på cirka 3000 exemplar. Diari d'Andorra och El periodico de Andorra. Det finns två radiokanaler, båda reklamfinansierade public service-stationer: Radio Valira som är franskspråkig respektive Radio Andorra som är spanskspråkig. Den senare etablerade TV-bolaget Andorra Televisió år 1995 och sänder 16 timmar dagligen. Tillgången till Internet är fri och oreglerad.

Konstitutionen garanterar religionsfrihet, dock finns ett särskilt band mellan staten och katolska kyrkan, även om inget direkt stöd utbetalas från staten.

9. De politiska institutionerna

Andorra är sedan 1993 en självständig parlamentarisk demokrati. Enligt författningen har man två statschefer: Frankrikes president och den spanske

biskopen av Seu d'Urgell, deras positioner är dock i huvudsak formella. Båda är representerade av varsin delegat i Andorra.

Den lagstiftande makten ligger hos ett parlament, generalrådet (Consell General), vars 28 medlemmar utses vart fjärde år i allmänna val. Den verkställande makten innehas av regeringen som har 13 ledamöter.

Det senaste valet hölls i april 2005, där det liberala partiet i ledande ställning förlorade sin absoluta majoritet i parlamentet (till 41 procent av rösterna, 14 mandat) och det socialdemokratiska partiet gick framåt (till 38 procent), främst på bekostnad av centerpartiet (11 procent). Som största parti fick liberalerna uppdraget att bilda regering. Albert Pintat blev ny premiärminister sedan den tidigare Marc Forné inte kunde kvarstå i ämbetet i enlighet med författningen.

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Enligt den officiella statistiken förekommer ingen arbetslöshet.

Andorra är inte medlem i internationella arbetsorganisationen, ILO och har således inte heller ratificerat ILO:s konventioner om mänskliga rättigheter på området.

Konstitutionen ger dock både arbetsgivare och arbetstagare rätt att försvara sina ekonomiska och sociala intressen. Det finns ett tiotal registrerade fackföreningar inom statlig och privat sektor. Det är inte uttryckligen förbjudet för företag att ha en diskriminerande inställning till fackförbundsmedlemmar, men ingen dylik diskriminering har rapporterats förekomma. Tidigare var strejker olagliga, men de måste nu endast anmälas till myndigheterna i förväg, och inte inverka på framkomligheten på den aktuella platsen.

Den lagstadgade minimilönen är 4,69 euro i timmen eller 813 euro i månaden och arbetsveckan till 40 timmar. Många invandrare innehar lågbetalda arbeten med stöd av tillfälliga arbetstillstånd och måste lämna landet när tillståndet löper ut.

En arbetstagare med fast anställning kan sägas upp med mellan 15 dagars och 6 månaders varsel, beroende på hur lång tid man har varit anställd hos företaget. Vid avskedande utan skälig anledning har arbetstagaren rätt till skadestånd motsvarande en månadslön per arbetat år. Arbetslösa erhåller endast 25 dagars arbetslöshetsunderstöd och hälsoförmåner.

Statens arbetsinspektionsenhet (ung. arbetsmiljökommittén) kontrollerar att hälso- och säkerhetsstandarden på arbetsplatsen upprätthålls och kan vid behov vidta åtgärder mot företag som inte följer gällande bestämmelser.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Konstitutionen slår fast allas rätt till god hälsa samt statens skyldighet att upprätthålla ett socialt skyddsnet. Landets investeringar i hälsosektorn uppgår till 6,5 procent av BNP. Medellivslängden är 78 år för män och 84 år för kvinnor.

I barnkommitténs yttrande över Andorras rapport enligt barnkonventionen påpekas att lagen inte uttryckligen erbjuder illegala invandrare och deras barn någon medicinsk hjälp. En viss del av hälsosektorns budget är dock avsatt till individer som inte är inkluderade i det nationella socialförsäkringssystemet, exempelvis turister, och denna kvot kan även illegala invandrare nyttja för att få tillgång till medicinsk vård.

12. Rätten till utbildning

Skolgången är gratis och obligatorisk från 4 till 16 år. Säsongsarbetares barn är enligt lag inte skyldiga att gå i skolan. Efter påtryckningar från Spanien och Frankrike har ett försök inletts att kringgå problemet genom att i enskilda fall medge permanent arbetstillstånd till säsongsarbetare med barn boende i landet.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Det finns inte någon formell skillnad mellan medborgarna i detta avseende. Däremot kan noteras att minimilönen inte anses vara tillräcklig för en acceptabel levnadsstandard.

14. Kvinnans ställning

Trots avsaknaden av formella hinder är kvinnor underrepresenterade inom politiken. Av 28 parlamentsledamöter är åtta kvinnor och av 12 regeringsledamöter är endast tre kvinnor.

Konstitutionen förbjuder diskriminering mot kvinnor, både i den privata sfären och på arbetsplatsen. Kvinnor uppges likväl erhålla i genomsnitt 25 procent lägre lön än män för lika arbete, och kvinnoorganisationer rapporterar om kvinnor som förlorat sina anställningar på grund av graviditet.

Aborter är inte tillåtet. Den lagstadgade föräldraledigheten är 16 veckor och kan nyttjas av båda föräldrarna. Dagem är gratis, även om efterfrågan på platser fortfarande är större än tillgången.

För kvinnofrågor ansvarar familjeministeriet. Det finns en ständigt bemannad jourtelefon för misshandlade kvinnor. Enligt kvinnoorganisationer i landet är våld mot kvinnor betydligt mer frekvent förekommande än antalet anmälda fall. Det finns ingen specifik lagstiftning om våld i hemmet utan brotten faller under allmän strafflag.

Prostitution är förbjudet: Det är belagt med upp till sex års fängelse såväl att sälja som köpa sexuella tjänster.

15. Barnets rättigheter

Nedre åldersgräns för förvärvsarbete är 18 år, men i vissa fall, såsom under skolloven, är gränsen 16 år. Barnarbete är inte uttryckligen förbjudet men har aldrig rapporterats förekomma.

FN:s barnkommitté har uttryckt oro för att lägsta tillåtna ålder för att ingå äktenskap i Andorra är blott 16 år och om en domare medger undantag redan vid 14 års ålder.

Andorra saknar försvarsmakt och således är frågan om barns deltagande i väpnade konflikter inte aktuell, likväl har man som fjärde land i världen ratificerat det fakultativa tilläggsprotokollet till FN:s barnkonvention om barn och väpnade konflikter. Regeringen har även undertecknat det fakultativa tilläggsprotokollet till barnkonventionen om barnprostitution och barnpornografi.

Skolaga är förbjudet i lag, men det finns inget uttryckligt förbud mot barnaga som hänförs till samma kategori av brott som ordinär misshandel.

16. Olika befolkningsgruppers situation

Andorra har 73 000 invånare (2004). Den största nationalitetsgruppen är spanjorer, som uppgår till 43 procent av befolkningen. Andra stora grupper är andorraner (33 procent), portugiser (11 procent) och fransmän (7 procent). En liten men växande grupp består av invandrare från företrädesvis nordafrikanska länder som huvudsakligen arbetar inom jordbrukssektorn

Konstitutionen ger utlänningar samma rättigheter som de inhemska medborgarna. Många utländska gästarbetare får endast tillfälliga arbetstillstånd. När dessa går ut måste gästarbetaren lämna landet. Tillstånd utfärdas bara om gästarbetaren kan visa att han/hon har en fast adress med minimistandard.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning

Det finns inga uppgifter om av myndigheterna tillåten diskriminering på grund av sexuell läggning.

18. Flyktingars rättigheter

Andorra erbjuder inte rätt till asyl och landet har följaktligen inte heller ratificerat FN:s flyktingkonvention. Myndigheterna samarbetar emellertid med UNHCR och har som policy att inte utvisa personer som uppger flyktingskäl.

19. Funktionshindrades situation

All form av diskriminering av funktionshindrade på arbetsplatsen, inom utbildningssektorn och inom de statliga institutionerna är enligt lag förbjuden. Alla medborgare med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionshinder garanteras försörjning (la pensió d'adult minusválid) och gratis sjukvård.

Lagen påbjuder att nya byggnader ska vara handikappanpassade, något som också tillämpas i praktiken.

En stiftelsefinansierad institution för handikappanpassad undervisning, Patronat de l'Escola Especialitzada de Nostra Senyora de Meritxell, får statligt stöd för att tillgodose skolans behov av extra assistenter och hjälpmedel för funktionshindrade.

20. Oberoende organisationer som verkar för de mänskliga rättigheterna

Det finns ungefär tio organisationer för mänskliga rättigheter, varav de två mest aktiva arbetar för flyktingars (AIA) och kvinnors rättigheter (AAW). Även Röda Korset är representerat i landet.

21. Fältverksamhet eller rådgivning på området för mänskliga rättigheter

Det finns inga internationella organisationer som genomför lokala insatser för att främja de mänskliga rättigheterna i Andorra